

RECU LL DE PARÈMIES D'ÚS HABITUAL EN UNA FAMÍLIA SALTENCA

DANIEL VIVERN LLADÓ
MONTSE RRAT VIVERN LLADÓ

Resum

Aquest treball presenta uns centenars de parèmies, adagis i aforismes diversos que els autors hem recollit del parlar habitual dels nostres pares i avis i que, per a les generacions actuals, ja són poc o gens coneguts, i menys encara usats. La majoria corresponen al català que s'usava a mitjan segle xx a l'àrea del Gironès, per bé que s'hi noten influències del parlar empordanès, i també del Pla de l'Estany i de la Garrotxa.

Paraules clau

Adagis, català, Girona, parèmies, parla habitual

Abstract

In this paper we present a few hundred sayings, paroemias, adages and aphorisms collected from our parents' and grandparents' everyday speech, most of which are no longer known, let alone used, by the young generations. Many of these sayings belong to the Catalan language used in the mid-20th century in the region of Girona, although some influences from NE Girona province subdialects can also be noticed.

Key words

Sayings, Catalan, Girona, paroemias, everyday speech.

La nostra mare, la Maria Teresa Lladó Coll (Salt, 1930-2011), tenia una gran capacitat expressiva. La seva conversa, el seu parlar quotidià, estava farcit d'expressions i frases fetes que sovint resumien tota una declaració d'intencions, o la concreció –a vegades irònica, d'altres cops punyent– d'un estat d'ànim determinat. Amb el seu abundantíssim repertori, sovint no li calia dir res més per comunicar un sentiment complex.

Quan ens va deixar, els fills vam començar a aplegar per escrit expressions de les que tota la vida li havíem sentit a dir. Vam pensar que ben aviat ho hauríem enllestit. Però de seguida vam tenir-ne un recull amb uns centenars. I encara n'hi vam anar afegint unes desenes: expressions pròpies de la seva mare, Dolors Coll Plana (Vilamarí, 1896 - Salt, 1991), i del nostre pare, Pere

Vivern Fulcarà (Salt, 1923-2019). Al cap de quatre anys havíem aplegat cap a 1.500 frases.

Vam enviar la llista al lingüista Víctor Pàmies, que va agrair enormement l'aportació, i al cap d'un temps va incloure una selecció del recull al web *Paremiologia catalana digital comparada*, amb la denominació «Recull de frases de Maria Teresa Lladó Coll». I nosaltres vam continuar augmentant la nostra llista. Ens sorprèn que encara ara ens vinguin a la memòria expressions que no recordàvem.

Per altra banda, l'historiador i amic Pep Vila, coneixedor de l'existència d'aquest darrer recull, el va examinar amb ulls d'expert en paremiologia i va proposar-me publicar-lo als *Annals*, en considerar que era –per bé que modesta– una manera de deixar constància de la parla local d'una generació ja perduda. Perquè –siguem francs– són ja escasses les possibilitats de preservar intacta una llengua que està perdent ostensiblement estructures sintàctiques, morfològiques, fonètiques i, sobretot, lèxiques.

és cert que la generació de la postguerra utilitzava molts de castellanismes. Els que vam néixer als anys cinquanta i seixanta fèiem servir amb tota naturalitat paraules com *assera*, *bussion*, *sello* o *bordillo*, en comptes de «vorera», «bústia», «segell» o «vorada». Ens va costar substituir-les per les formes genuïnes, perquè d'entrada no les coneixíem, o ens sonaven a literàries, arcaïtzants i, fins i tot, a pedanteria. Però es va demostrar, amb el temps, que aquell no era el problema real. La pèrdua d'una llengua no es produeix per uns centenars de substitucions lèxiques reversibles, sinó per l'ensorrament de les estructures principals: és molt més perjudicial la caiguda o mal ús sistemàtic dels pronoms febles adverbials («en» i «hi»), la substitució de formes verbals directes per d'altres de reflexives («aquell noi *s'ha* caigut») o la preferència per expressions foranes en els registres populars, com «estar fet pols» –en comptes d'«estar baldat»–, o «demà ja no plourà *massa*» –habitual fins i tot en certs mitjans de comunicació– en comptes de «demà ja no plourà gaire».

ORIGEN DE LES EXPRESSIONS

De la llista actual de 2.300 frases i expressions, n'hem fet una selecció exhaustiva. En primer lloc, perquè una part important consta de frases d'ús corrent sobretot a l'àrea del català oriental, i que ja es recullen en d'altres treballs i publicacions. En segon lloc, perquè algunes eren «creacions» només

intel·ligibles dins del nostre nucli familiar, en fer referència a aspectes concrets o a anècdotes puntuals de casa nostra. I, en tercer lloc, perquè es tracta de presentar només aquelles amb prou interès lexicològic, costumista i propi d'unes àrees geogràfiques determinades.

Tant la mare com el pare eren nascuts a Salt (Gironès), i van viure en aquesta vila quasi tota la vida, llevat de temporades esporàdiques, com durant la Guerra Civil –que la mare va passar en part a casa dels avis materns, a Vilamarí (al Pla de l'Estany)–, i, en el cas del pare, a Barcelona per fer el servei militar. Pels orígens familiars, els seus idiolectes tenien les característiques pròpies del parlar de Girona i dels pobles propers, però amb indicis detectables del parlar de la Garrotxa i, sobretot, del Pla de l'Estany i de l'Alt Empordà, atesa la procedència de la majoria dels seus avantpassats. En el cas particular de la mare, de petita va estar temporades a cura d'una dona –la Margarita «francesa», com li deien a casa– nascuda a Cervera de la Marenda, i que parlava català amb força càrrega de francès. N'havia agafat alguns modismes, expressions i fins i tot cançons infantils.

Tot això va crear un «microlecte» que, encara avui, els tres germans fem servir inconscientment, de forma natural, i al qual només parem atenció quan algú de la nostra generació –o una mica més gran– reacciona amb curiositat a allò que hem dit «perquè, a casa, també ho dèiem!». Es tracta, indefectiblement, de persones de la mateixa àrea geogràfica. I constatem, després de la natural sensació de complicitat lingüística, que som segurament els darrers que farem servir i que entendrem aquella expressió.

CLASSIFICACIÓ I PRESENTACIÓ

Hem classificat les frases en vuit blocs:

- consells
- constatacions
- crítiques
- exclamacions
- insults, penjaments i ordres
- ironies
- lamentacions
- refranys i sentències

Algunes frases haguessin pogut encaixar en més d'una d'aquestes divisions. Segons el context i l'elocució, podien passar per ironies més que crítiques, o per crítiques més que lamentacions, per exemple.

En el bloc dels refranys, molt breu, n'hem aplegat els que ens han semblat menys corrents o que presentaven variants respecte a formes més habituals.

Finalment, cal advertir que en alguns casos hem respectat i reflectit en la grafia la pronunciació real que feien servir a casa, molt característica de l'entorn rural del Gironès, i els castellanismes: *gòtlleres* per *guatlles*, *menus* per *menys*, etc. Vista la desaparició per decret de quasi tots els diacrítics, de manera que ja no sabem si els pagesos no *vénen* al mercat perquè no *venen* o si no hi *venen* perquè no *vénen*, ens ha semblat que cap filòleg seriós no ens ho tindrà en compte. Ben al contrari.

Girona, agost de 2021

CONSELLS

Acotxa't bé.

Amb el fred que fa et trobaran aquí rient / encarcerat.

Aquí encara arplegaràs allò que no tens.

El dia que ho hakis de menester, no ho trobaràs.

Emporta't la geca! (que fa fred).

Encén el llum, que quedaràs guenya.

Ja portes mocador?

La por i el mal et vindran tots de cop.

Mentre tinguis mare, menjaràs coca.

Més val que no hi vagis a treure el nas.

No cal que t'hi escarrassis.

No et queixis, que no te'n vinguin de pitjors, (de mals).

No se sap mai qui has de menester.

No t'escarbotis! (un gra, una crosta...).

Que el llegir no ens faci perdre l'escriure.

S'ha de tenir sempre un roc a la faixa.

Si vols ser ben servit, tu mateix t'has de fer el llit.

Val més el que es calla que no pas el que es diu.

Val més que busquem un bon seti.¹

Ves amb compte, que se te'n farà la pell.

¹ Advertiment d'asseure's i prendre paciència en vista que caldrà esperar-se.

CONSTATAcions

A cap hora ja era aquí. Encara llostrejava.
 A tu te n'ha passat alguna de crespa...²
 Això agafarà un mal gam...
 Això és a can mai tenquis.
 Això és a can penja i despenja.
 Això és donar pa a la xixa.³
 Això és per vida d'hereus.
 Això és riure's del mort i del que el vetlla.
 Això és salmorra!⁴
 Això fa març i febrer.⁵
 Això fa més mal que una pedregada.
 Això rai, que no menja pa.
 Això sembla la fugida d'Egipte.⁶
 Allò anava hòstia ve, hòstia va...
 Anem fent, com en Met de Ribes.
 Aquell nen va fotre un raro...⁷
 Aquest tira de veta.
 Ara ve quan el maten.
 Avui té el tiro.⁸
 Baixava una de déus i hòsties...
 Cada dia perdem un pa.
 Cal posar-s'hi de pet i bolet.⁹
 Clar com un ull de peix.
 Com el gos d'en Mora, que de tot el que veu s'enamora.
 Com menys fas, menys faries.
 D'altres se'n veurà.
 El cap sempre li barrina.

² Alguna cosa greu.

³ Advertiment de no dir segons què perquè algú ho escampi, en faci comentaris...

⁴ Es diu quan un menjar es troba excessivament salat.

⁵ Dit de peces de vestir que no fan conjunt, o que contrasten excessivament.

⁶ Quan es marxa precipitadament d'un lloc.

⁷ «Raro»: crits i plors exagerats d'una criatura.

⁸ Que té bon dia, que fa les coses bé.

⁹ Cal anar per feina amb totes les ganes.

El que arregla amb el cap ho espatlla amb la cua.
 En balla més que no en toquen.
 En fuig com el dimoni de la Creu.
 En porta quatre de veces.¹⁰
 En té l'esquena pelada.
 En va sortir ben esgalabrat.
 Encara en sortirem escaldats.
 Encara serà el tip d'un cotxe.¹¹
 és blau com un mataparent.
 és com anar a buscar aigua amb un cistell.
 és com una taronja sense suc.
 és de color de gos quan fuig.
 és de color de merda d'oca.
 Es fotran d'apit!¹²
 és més prim que una esquerda de llamp.
 és més vell que Matusalem.
 és nou flamant.
 és picant / dolent com un mals esperits.
 és un noi molt escotorit.
 Es formarà un cacau de Maria Santíssima.
 Es va aixecar un vesper...
 Es va enxerinar / enrevenxinar.
 Està a les últimes de Filipines.
 Està ben esterlocat/da.
 Està emprejat/da.¹³
 Està enamorat com em Met de la burra.
 Està gras que peta / com un teixó.
 Està molt carregat de bon temps.¹⁴
 Estàs com una cafetera russa / Estàs per posar en suc.¹⁵
 Estàs vermell/a com un pigot.

¹⁰ Ha begut massa.

¹¹ En referència, sobretot, als gats atrevits que creuen el carrer.

¹² S'avorriran, ho passaran malament allà on van / Es moriran de fred.

¹³ Pronunciat amb la j com en castellà: està enfadat, està de morros.

¹⁴ Dit d'algú que està molt alegre quan un mateix no està per alegries.

¹⁵ Estàs molt refredat.

Et fotran escales avall.¹⁶
 Fa com el malalt que es pixa al llit i diu que sua.
 Fa el boig per no passar l'aigua.¹⁷
 Fa la bita la bota.¹⁸
 Fa més hores que un rellotge.
 Fa més por que goig.
 Fa misèria i companyia.
 Fa un aire que talla.
 Fa un sol que estella les pedres.
 Fot un sol / una pluja que esparvera.
 Fotrà la fi d'en cagaelàstics.
 Fotrà una tempesta que baixarà tot.
 Ha marxat que no tocava vores.
 Ha perdut el senderi.
 Ha quedat com una caramuixa.¹⁹
 Ha quedat embabacat.
 Ha quedat sec com un vidre / com un bacallà.
 Han quedat tres a zero (d'un assumpte, qüestió).
 Hi ha un pa de glaç.
 Hi ha vito, vito per dinar.²⁰
 Hi havia un testarral de foc...
 Hi va haver un joc d'hòsties...
 Ho diu com si fos dogma de fe.
 Ho faria a ulls clucs.
 Ho ha buscat per la Seca, la Meca i la vall d'Andorra.
 Ho haurem de trampejar com puguem.
 Ho va fotre en bandera / en doina /en berlina.
 I avall que fa baixada.
 I nosaltres aquí amb els matxos carregats.
 Ja ha fotut alguna lloparada.
 Ja ha trobat la mina de fer pipes.

¹⁶ Et rebran malament, no voldran saber res de tu.

¹⁷ Dit d'algú que s'excusa o fa veure que no sap de què va una cosa per no haver-la de fer.

¹⁸ Fent capgirells, tombarelles.

¹⁹ Una caramuixa o canemuixa és la part llenyosa de la tija del cànem. Equivalent a escanyolit, prim.

²⁰ Vito: forma infantil per xai.

Ja hi tenim el peu a sobre / al coll.
 Ja ho pots fotre a la bassa / al rec / per la borda.
 Ja t'has firat?²¹
 Ja tenim la truja a les cols.²²
 L'he vist passar d'esgallimpant.
 La vas a passar més puta que Caín.
 La vergonya la va deixar al bressol.
 Li queien unes llàgrimes com cigrons.
 Li va deu canes ample.
 Li va fotre barres / galtes avall.
 Li va quedar la cara com un mapa.
 Li van fotre sac i peres.
 Llavors es passava molta carpanta / cassussa.
 Més eixerit que un pèsol.
 N'ha carregat un bon fato.
 N'hi ha un quintar / una estiba.
 Ni Déu hi va ser a temps.
 Ningú neix ensenyat.
 No el veuries mai tip.
 No en té ni per fer cantar un cec.
 No en va pas enrere...²³
 No en va quedar ni tros.
 No en veu tres a cavall d'un burro.
 No marxava ni amb fum de sabatots.
 No n'ha sigut mai més d'altre.
 No perd pistonada.
 No sap com matar l'aranya...²⁴
 No té cara per senyar-se.²⁵
 No té ni fi ni compte.
 Només es té el que s'estalvia.
 Només ve de cent en quaranta.²⁶

²¹ En veure que algú arriba a casa havent comprat alguna cosa nova, especialment un vestit.

²² Ja tornem a tenir un problema.

²³ No n'hi falta pas; ja en té de sobres...

²⁴ S'avorreix, no sap com entretenir-se.

²⁵ De tan prim que és.

²⁶ Només ve de tant en tant.

Passa més gana que un quinto.
 Pots ballar per un peu.²⁷
 Potser que fem un pensament...²⁸
 Que tens por de bruixes, que portes el jersei girat?
 Quedarà aixafat com una magrana.
 Quedarà amb el fetge apedregat.
 Quedarà rebentat com una cigala.
 S'ha cardat una tustarrada...
 S'ho ha menjat a cremadent / M'ho fotria a cremadent, de la gana que
     tinc.
 Se'l sent / veu a venir d'una hora lluny.
 Sembla cagaferro.²⁹
 Sembla una poma de la Cellera.
 Semblava com si hagués de baixar tot.
 Sembles en Pepet d'Olot / Sembles en Pepito va de curt.³⁰
 Sempre l'agafen de cap d'esquila.
 Sense encomanar-se a Déu ni a Sant Pere.
 Si algú ha perdut el seny no el vindrà pas a buscar aquí / Cap boig hi
     vindrà a trobar el seny.
 Si fa no fa / Si fa no fot / Tral·lit, tral·lera.
 Si n'hi van fotre, de llenya!
 Són els seus camps i vinyes.³¹
 Tant tens com tenies.
 Té la cara vermella com un pebrot de Torroella.
 Té una gana que se l'emporta.
 Tot plegat ho veig molt espès.
 Va anar a fotre l'índio / a fer el préssec.³²
 Va anar a petar més lluny d'on se pon el sol.
 Va caure de vint ungles.
 Va fotre uns morros com uns esclops.
 Va fotre's per un timbarro.

²⁷ Dit a algú que ha tingut una sort que no se l'esperava o no mereixia.

²⁸ Per advertir que ja és hora de marxar d'un lloc.

²⁹ Referit a un menjar que ha quedat tan cuit que fins i tot està torrat.

³⁰ Personatges reals i singulars que vestien de manera estrafolària.

³¹ En referència a alguna possessió o qualitat pròpia d'algú, i de la qual gaudeix.

³² Dit d'algú que va anar a algun lloc inútilment, sense treure'n res de bo o només a fer-se veure.

Va quedar ben esbotifarrat.
 Va quedar fet un eccehomo.
 Va quedar palpeix.³³
 Va tenir una hora tonta.³⁴
 Ves a saber on para i on navega.

CRÍTiques

Això és desvestir un sant per vestir-ne un altre.
 Això és donar bou per bèstia grossa.
 Això és una olla de cols.
 Això està agafat amb guetes.³⁵
 Això fa més nosa que servei.
 Això fot una pudor que empesta l'ànima.
 Això ja fa escudella.³⁶
 Això no té ni suc ni bruc.
 Aquell ja comença a picar de bieles.³⁷
 Aquest ha vist el món per un forat.
 Aquest ja no toca ni quarts ni hores.³⁸
 Ara digues tu quin mal te fa.³⁹
 Au, la camisa ja ha menjat!⁴⁰
 Cada dia se'n va a córrer la tuna.⁴¹
 Corre molt i no atrapa res.
 D'això en faràs una era.⁴²
 Demà encara hi seràs.⁴³

³³ Va quedar sorprès, esmaperdut.

³⁴ Dit de qui va tenir un mal moment, que va tenir una desgràcia per inadvertència.

³⁵ Que amb prou feines es manté sencer.

³⁶ Dit d'alguna cosa o situació que ja cansa, que ja avorreix.

³⁷ Que ja repapieja.

³⁸ Que ja no s'assabenta de res, per massa vell o malalt.

³⁹ En el sentit de «quina nosa o molèstia et fa això».

⁴⁰ Dit a algú que s'acaba de tacar la roba tot menjant.

⁴¹ Que molt sovint surt de festa amb els amics.

⁴² Advertiment a algú que remena una cosa amb risc de trencar-la o escampar-ne el contingut.

⁴³ No acabaràs mai.

Ho fa anar com unes batolles.⁴⁴
 El parenostre li treu les avemaries del cap.
 Ell mateix es fot terra als ulls.
 Els deixa anar com els burros els pets.
 En aquesta casa no hi ha ni foc ni lluna / ni Sol ni Lluna.⁴⁵
 Encara faràs trenquis!
 és com un rave tiesu.
 és de nyigui-nyogui.
 és de paper de fumar.
 Es fot al cuc de l'orella (*un soroll, una veu*).
 Es fot al llit pel mateix forat.⁴⁶
 és l'hereu escampa.
 és més sentit que una veixina.
 és més verd que una ceba!
 Es passa el dia de penxa al sol...
 és tard i vol ploure i el burro no es vol moure.
 és un cap de meseró.⁴⁷
 és un embusteru acabat.
 és un grapasses / grapallut.
 és un manargues / galdropes / guripa.
 és un porc mal abeurat.
 és un saltimbanqui.
 és un/a panxa ampla.
 és una bojassa.
 és una màrfega / una gallofa / una carxofa.⁴⁸
 és una mica laitrum.⁴⁹
 Està molt de filfa / té molta filfa.⁵⁰
 Està una mica llampat.

⁴⁴ Batolles: instrument tradicional per batre cereals. Aquí, tractar amb poca cura una eina, un objecte.

⁴⁵ Dit d'una casa rònega, freda, humida.

⁴⁶ Que no fa mai el llit, i s'hi posa tal com l'ha deixat al matí.

⁴⁷ Variant de meseró, antiga mesura per al gra, feta de llauna o fusta, que equivalia a uns 3 litres.

⁴⁸ Persona mandrosa, indolent, que no es treu la feina de sobre.

⁴⁹ Beneit, ximple.

⁵⁰ Que és molt ostentós.

Estan que si tomba i que si gira.⁵¹
 Estàs massa cansat d'estar bé.
 Estàs molt de filis.⁵²
 Et donen una aglà i et volen fer cagar un roure.
 Fa el que li dona la gana i encara li sobra temps.
 Fa un pet de cuixes...⁵³
 Hi fot més pa que formatge.
 Ho fa anar tot barrip-barrap / per aquí en enllà.
 Ho ha deixat tot empavescat / Quin empavesc!
 Ho va fotre rostos avall.
 Ja en farà, de lluerteries...⁵⁴
 Ja en pateixes, de blaus... / No pateix pas cap blau
 Ja et trauran la son de les orelles...
 Ja hi ha hagut de fotre la grapa.
 Ja ho has hagut de potinejar.
 Ja m'ho diràs quan te llevi.⁵⁵
 Ja t'has ensardinat! / Ja t'has hagut d'enllefernar!
 La llengua sempre t'ha de fer mal.⁵⁶
 Li va fer el petó de Judes.
 Li volen carregar els neulers.⁵⁷
 Menja com una llima.
 Més brut que la barra d'un galliner.
 N'hi ha que fan més fum que llum.
 Ni que vinguessis de batre.⁵⁸
 No el voldria veure ni en peu ni en petja.
 No fa ni deixa fer.
 No ha aixecat mai una palla de terra.
 No sé com vas engiponat/ada. On vas tan malgirbat/ada?
 No sé pas què hi he d'anar a gratar / gratinyar.

⁵¹ Aplicat a gent que dubta i no sap què fer.

⁵² De ganes de gresca.

⁵³ Que fa molta cuixa.

⁵⁴ Lluerteries: trapelleries.

⁵⁵ Quan et vingui bé.

⁵⁶ Se li diu a algú que és un bocamoll.

⁵⁷ El volen culpar d'alguna cosa.

⁵⁸ Dit a algú que es presenta suat, brut.

No se'l pot tenir ni pel cap ni pels peus.
 No serà que no t'ho hagin dit vegades.
 No serveix ni per descalçar-lo.
 No té ni tripa ni moca.
 No trobaries aigua a mar.
 No vinguis pas a fotre maldecap, que prou que en tinc.
 Només fa que donar guerra.
 Només fas que passejar!
 Només parla perquè té boca.
 Només pensa en taral·les.
 Només té el dret d'en Comelles: cul i mamelles.
 On vas amb aquests xapatangos?⁵⁹
 Porta la roba arrugada com una manxa de ferrer.
 Que en viuràs d'anys, si no et mata Déu ni cap boig!
 Quin gra d'ordi està fet!
 Quin tatai / tartà que hi ha aquí... / Tens el clatell ple de tartà.⁶⁰
 Se li ha fotut aquesta ceba al cap / Si se li fot una ceba al cap ja pots dir
 missa.
 Sembla ca la Patxitxa.⁶¹
 Sembla en Pasqual Bailon.
 Sembla la miracielus.
 Sembla la princesa Pets.
 Sembla un ànec mut.
 Sembla un burro enflocat.
 Sembla un gat cendrer.
 Sembles una cabra guita.
 Sempre al mig com el dijous.
 Sempre amb la mateixa lletania.
 Sempre arriba a misses dites.
 Sempre ha de venir amb quetifets.
 Sempre s'ha de ser emmascarat d'una paiella.⁶²
 Sempre te'n recordes de Santa Bàrbara quan trona.

⁵⁹ Xapatangos: sabatots.

⁶⁰ Hi ha molta brutícia / Portes el clatell ben brut.

⁶¹ Ca la Patxitxa era una casa de mala reputació.

⁶² Quan el que ens recrimina una actitud fa el mateix.

Sempre va amb una sabata i una espadenya.
 Sempre va enfarriolada.
 Sempre ve de l'hort!
 Serà que en vas molt enrere.⁶³
 Són gent per civilitzar.
 Són uns papadinerus.
 Sou més capgrossos que els capgrossos de Mataró.
 T'expliques com un llibre sense fulls.
 Talla menos que el meu genoll.
 Té el cap a tres quarts de quinze.
 Té el cap ple de pardals.
 Té la boca d'infern.
 Té la mà foradada.
 Té la *sans façon* de dir que...
 Té les butxaques foradades
 Té les cames com un pardal.
 Té molta palica.
 Té un cap que no serveix ni per a pom d'escala
 Té un cul com una semal / d'en Simbombo
 Té un desatent...!⁶⁴
 Té una «burra» com el campanar de Reus.⁶⁵
 Té una cara com un pa de ral.
 Te'n vas de naps a peres / cols / matines.
 Tu ves anant a cos de mànigues...⁶⁶
 Va (vestit) com un palitreco.
 Va calent com una serp.
 Val menos que un pet de puta.
 Val més el mall que l'enclusa.

⁶³ Se li diu a algú que desitja una cosa de la qual no va precisament escàs.

⁶⁴ Està molt inquiet, frisós, nerviós...

⁶⁵ Dit a algú que porta estona emmurriat, enfadat, absent o massa capficat.

⁶⁶ Advertiment a algú que va amb els braços al descobert que agafarà un refredat.

EXCLAMACIONS

Ai, caraisus!
 Ai, conxo! / Ai, reconxo!
 Ai, fillus!
 Això és la caraba en bicicleta.
 Això està fet a la petarrellada.⁶⁷
 Això, xafa-ho tot!⁶⁸
 Alça, Manela!
 Aquesta "síques" (sí-que-és) = aquesta rai!
 Ara calça't!
 Ara compta!
 Ara sí que em vull morir!
 Bon vent t'apreti!
 Cagu'm la pell de Satanàs!
 Carai que el / la fot!
 Casu'm dena!
 Casu'm el Déu / el cap que l'aguanta! / el Déu que l'ha fet!
 Casu'm Judes!
 Casu'm l'ordi.
 Casu'm l'os pedrer!
 Com hi ha món!
 Em fa encendre!
 és ben bé...
 és que nosaltres no som de Déu?
 Et trencaràs coll i barres!
 Fa feredat!
 Fotuda l'hemus!
 La Mare Santa de Deunis!
 Llamp me mati...! / Llamp me mau...!
 Mare de Déu dels Set Dolors!
 Maria Santíssima!
 Mecagumcoi!

⁶⁷ S'aplica a un menjar mal cuit, fet amb presses.

⁶⁸ Queixa quan a algú li ha caigut o ha tombat involuntàriament alguna cosa voluminosa, amb soroll.

No fos estrany!
 Què és aquest temperi?
 Què pulecra?!
 Quin platxeri!
 Quina esveramenta!
 Quina fumèrria!
 Quina patuleia!
 Recristo!
 Sant Antoni gloriós!
 Santa Innocència!
 Santa Llúcia!
 Sembla!⁶⁹
 Senya't!
 T'embrutaràs fins al sagí!
 Té un espinguet...!
 Té uns lairets!⁷⁰
 Tururut, viola!
 Vaturalisto!
 Vet-ho aquí(t)!

INSULTS, PENJAMENTS, ORDRES

«Bueno, bueno»... Sereno!
 A feques que...
 A mig!⁷¹
 A veure si t'hi haig d'amorrar / si no ho trobes t'hi amorraré.
 Abans no ho fa s'hi estudia tres hores.
 Ai caratxo!
 Ai coi de bordegàs!
 Ai, si vinc!
 Allà on caga deixa la merda.
 Amb la cara ja paga.
 Anirà a parar a Can Paquetilla!

⁶⁹ «Sembla que ja ho has entès!», dit a qui s'ha fet mal o ha estat renyat tot i haver estat avisat.

⁷⁰ Algú o algun animal de companyia mostra alegria ostensiblement, amb crits, rialles i salts.

⁷¹ En el sentit de «ja t'està bé!», «tu t'ho has ben buscat»...

Aquest té molta llana al clatell.⁷²
 Ara ves a reclamar al mestre armero.
 Casu'm el cap que t'aguanta.
 Casu'm el déu / el vent que t'apreta.
 Criminals, assassinus!
 De tu no en menjaria ni ous amb closca.
 Deixa't estar de caturles! / de romanços!
 Déu te faça bo!
 Digueu-li que té ordres d'anar a fer punyetes / a fer-se fotre.
 El cap li verdeja.
 Encantadassa!
 Encara em tocaries allò que no sona...
 és ben feliu/a!
 és ben liró / lireta.
 és com un bernat pescaire.
 és com una bleda assolellada.
 és com una cataplasma / Quina cataplasma!
 és fet i deixat estar.
 és més puta que una garsa.
 és més sord que una perola.
 Es pogués rebentar allà on-t-és...!
 és un cagapresses.
 és un empenya-boges!
 és un esqueti.
 és un gitano blanc.
 és un mal sorge / és un mal sujetu.
 és un paifart.
 és un rodasoques.
 és un rot agre.
 és un sang de nap / No té sang a les venes.
 és un tabernacle.
 és un vestruç.
 és un xarxó.
 és una barjaula.
 és una beata farinera.

⁷² Expressió amb força significats. En el nostre l'entorn familiar, dit d'algú molt missaire.

és una bisaroca!
 és una trenca-ametlles.
 Està ben grillat/ada.
 Està com una cabreta de llet.
 Està esperant la sopa boba.⁷³
 Està feta una bona arracada.
 Està feta una fardaixa.
 Està molt de llomillo.
 Et fotrè estopa!
 Et fotrè un gec!
 Et fotrè un mastegot que t'emplastaré!
 Et fotrè una estamenyada...
 Et fotrè una nata entre cap i orelles...!
 Et fotrè una natjada / galeta / gardela / gleva / panadera / tunda /
     verdalaga / mascària.
 Et fotrè una tannara que la paret te'n donarà dues.
 Et fotrè xarop de bastó!
 Et moriries amb un pa a les mans.
 Et partiré l'esquena / la carcanada amb una vara de freixe.
 Fa com si sentís ploure.
 Fa la mateixa cara quan diu veritat que quan diu mentida.
 Fa quatre mumaraques i ja està tot dit! / No em vinguis amb
     mumaraques!
 Fot una cara com un misto.
 Fot una cara com un tres déus.⁷⁴
 Fot-li sense engaltar!
 Fotut burro! Beneit del cabàs!
 Ho nega a cara de ferro.
 Ho vol tot mastegat...
 I hòstia que te crío.
 Ja arronsarien el llombrigo.⁷⁵
 Ja et trauré la pols!
 Ja t'adreçaria, jo! Ja t'adobaria, jo!

⁷³ Aplicat a qui espera assegut el menjar però sense ajudar ni a la cuina ni a taula.

⁷⁴ Que fa cara d'ofès, d'empipat.

⁷⁵ Ja no es mostrarien tan valents, tan amenaçadors.

Jo ja el faria anar a rega...
 La mare que el va matricular...
 Les diu a l'alçada d'un campanar.
 Li faria mort de conill!
 Li haurien de fotre un bon cop amb una ullera de tràmec.
 Li'n falta un bull com les guixes.⁷⁶
 Mal llamp te partís (de foc)!
 Malaguanyat torçó que està en vaga / Li pogués venir un torçó...
 N'hi ha per fotre-li un petardo al cul.
 Ni per fer de puta no serveix.
 No cridis pas el mal temps.
 No el puc medrar.⁷⁷
 No em barriguis el calaix.
 No em facis espellongar!
 No en té / en val ni cinc de calaix.
 No es mereix ni l'aire que respira.
 No facis mullader!
 No facis potineries!
 No ha fet ni suspensió!⁷⁸
 No m'atabalis, que només fas que atabalar-me / que ja estic prou
 atabalada.
 No s'hi veu / hi guipa de cap ull.
 No saps el que et pesques!
 No serveix ni per covar ni per pondre.
 No siguis cafre!
 No t'estiguis aquí cantant taral·les!
 No té ni modos ni vergonya.
 No vagis de rossegons!
 No val cap caler!
 No vinguis pas a tocar el botet!
 No vulguis fer viatges de peresós!
 Només fa que enredar la troca.

⁷⁶ Guixes: llegums semblants als pèsols.

⁷⁷ No el suportó.

⁷⁸ Dit d'algú que ens ha barrat el pas i que no s'ha disculpat o ni se n'ha adonat.

Quan el van batejar, el capellà li va tirar massa aigua.⁷⁹
 Que es toqui la pampa.
 Quin tinglado!
 Quina catxassa!
 Quina xarlotada!
 Reconsagrat de les serps!
 S'ha acabat la quirimègia.⁸⁰
 Se t'enganxarà com una romeguera a l'esquena.
 Sembla la bruixa Calista.
 Sembla una pepa de 10.⁸¹
 Sempre està esperant la becada.⁸²
 Sempre està mirant el vent d'on ve.⁸³
 Sempre ha de retopar.
 Si no ho traieu d'aquí ho fotré a mar!
 Si t'arreglo ja et pots ben calçar.
 Sortiràs en globo!⁸⁴
 Té el cap a la boja.
 Té el cap de carbassa.
 Té el do de...⁸⁵
 Té el rellotge aturat!⁸⁶
 Te fot!
 Te la fots tu, aquesta manxiula!
 Té més cara que esquena!
 Té un fetge com un guarda-robres.
 Té una cansalada! / el fetge de cansalada virada.
 Té les mans enfigassades.
 Toca't els ous i balla.

⁷⁹ és un beneit.

⁸⁰ S'ha acabat el bròquil, la broma.

⁸¹ Una pepa de 10 era una nina que només valia 10 cèntims. Es deia de qui anava massa maquillada.

⁸² Que espera que li portin el menjar, com els ocells petits al niu, que els porten el menjar fins al bec.

⁸³ Sempre està encantat, sense fer res, entretingut en contemplacions.

⁸⁴ Amenaça de fer marxar algú sense contemplacions.

⁸⁵ Aplicable a molts defectes, en to irònic: té el do de crispar, de fer nosa, de trencar coses, etc.

⁸⁶ Dit d'algú que manté costums o opinions de temps passats.

Un bon cop de pal semaler..
Una aranya? Fot(e)-li castanya!

IRONIES

(Què hi fa, això, aquí) —S'hi està!
A això ja li poden cantar les absoltes.
A cada casa en toca a un, i aquí ens ha tocat a tots.
Ai festa, Sisa!⁸⁷
Aigua, Senyor, que de vi ja en venen.⁸⁸
Així ja se'n poden fer, d'anys...⁸⁹
Això és canviar pets per merda.
Això és com un pet en un banc.
Això se t'enganxarà a l'esquena!
Algún dia rai...
Allà et faran anar llatí! / Allà t'escarquillaran.⁹⁰
Amb això ja en té un bon feix.⁹¹
Aquest se l'ha mamat molt dolça...⁹²
Ara en tindràs dos per falta d'un.⁹³
Ara va bé!⁹⁴
Au, corregueu-hi tots!⁹⁵
Bon mal te fes!
Com passat pel cul d'un gos.⁹⁶
D'un pet en fa mil esquerdes.⁹⁷

⁸⁷ Dit, quan s'està enfeinat, a qui en comptes d'ajudar està repapat, ajagut, fent la migdiada...
També té sentit d'enveja sana davant de qui no té feina a fer.

⁸⁸ Es diu quan la pluja és molt minsa.

⁸⁹ De sentit similar al que s'explica a la nota 81.

⁹⁰ T'espavilaran.

⁹¹ Amb la feina o els maldecaps que té ja n'hi ha prou.

⁹² Que ha tingut una vida molt regalada, molt fàcil.

⁹³ Dit irònicament a qui se li acaba de partir, de trencar un objecte.

⁹⁴ Ironia quan a algú que no obeïa se li aplica un càstig, especialment si és físic.

⁹⁵ Dit en situacions en què tothom s'alarma innecessàriament per un fet i va corrent a veure què passa.

⁹⁶ Queixa per l'estat en què ha quedat o presentat una cosa.

⁹⁷ Es diu a algú que es queixa o s'alarma de manera exagerada per ben poca cosa.

Demà és festa? Fes-te fotre, és...
 Despatxeu la dida, que el nen ja s'entreté.⁹⁸
 Ditxós el que no ha de menester mai cap metge.
 Dorm, soldat!
 El dia que em vulgui morir et faré anar a buscar la mort a tu.
 En sortirà escaldat.
 és com un misto Garibaldi.
 és de genuflexió diària / de missa diària.
 Es necessiten empenyos...⁹⁹
 Es pensava senyar-se i es va treure els ulls.
 és prim / és fi com un tel de ceba.
 Es renta la cara com els gats.
 Es va entrebancar per l'escala i la va ben midar.
 Es van fotre un bon petó, tots dos cotxes.
 Espera't a la setmana dels Set Dolors / a la setmana dels tres dijous.
 Està ben aplançonat.¹⁰⁰
 Estarem esperant si mama o no mama.
 Et donarem bledes sense oli, com a l'hospici.
 Et faràs una xuia, amb aquest ganivet.
 Fa fred!... Abriga't sota la capa d'en Peret!
 Farà com aquell burro que, quan va estar acostumat a no menjar, es va
 morir.
 Faràs uns negocis com en Pau Gibert amb les cabres.
 Fot una cara de pito...!
 Fotrà un pet com una aglà.
 Ha quedat ben servit.
 Han trobat un burro glaçat.¹⁰¹
 Has de fer el dimoni quatre.¹⁰²
 Hauran de venir els de Sanitat.
 Havies d'haver nascut a cal Marquès!¹⁰³
 Ho deus haver vist en somnis.

⁹⁸ Es diu de qui es distreu amb activitats o coses que escauen a gent molt més jove.

⁹⁹ S'han de tenir ganes i voluntat per fer-ho.

¹⁰⁰ Està ben cansat, esgotat.

¹⁰¹ Ironia contra algú que va massa abrigat.

¹⁰² Has de posar-hi tota l'atenció i l'esforç. Dit sobretot si l'afer en qüestió demana pressa.

¹⁰³ En referència al marquès de Camps. Dit quan algú demana alguna atenció o cosa cara.

Ho pots fotre a can Pistras.
 I el dimoni que estossegui!¹⁰⁴
 I embolica / lliga que fa fort!
 I endevina qui t'ha tocat.
 I passa que t'he vist...
 Ja caduqueja...
 Ja en faràs força, d'això...
 Ja ha arribat l'ambaixada de l'hivern.¹⁰⁵
 Ja ha arribat la brigada del llanto.¹⁰⁶
 Ja ho pots fotre per un ribast.¹⁰⁷
 Ja poden venir amb un flabiol sonant.
 Ja pots passar-hi el peu.¹⁰⁸
 Ja t'ho trobaràs...
 Ja té l'enterro pagat.¹⁰⁹
 L'any que ve per aquest temps.¹¹⁰
 Les garses hi vindran a fer niu...
 Li farà el mateix efecte que els perdigons a les gótlles.
 Li han fet una bona xuiada!¹¹¹
 Més avall ja no caurà / Ja desglaça!...¹¹²
 Més dolent que pegar un pare.
 Més n'hi hagués!
 Més tossuda que una mula / que les banyes d'un marrà.
 Mor Anton, que el qui es queda ja es compon.
 N'hi haurà que en diran bé.
 N'hi va haver per tots.¹¹³
 Ni per mal de morir.
 Ni que anessis de casori.

¹⁰⁴ Equivalent a «mentre nosaltres anem bé, els altres diguin el que vulguin».

¹⁰⁵ Es diu a qui va molt abrigat.

¹⁰⁶ Dit quan la mainada ve plorant.

¹⁰⁷ Ja ho pots llençar.

¹⁰⁸ Ja no es pot arreglar.

¹⁰⁹ Quan hi ha risc de malmetre un objecte.

¹¹⁰ Quan no s'ha complert el termini d'una tasca que algú s'havia compromès a fer.

¹¹¹ Li han tallat massa els cabells.

¹¹² Dit quan ha caigut alguna cosa a terra.

¹¹³ Tothom va rebre (reconvencions, cops, esquitxos..., segons el cas).

No me'n recordo ni que al món visqui.
 No menja, només fanga el plat.
 No moriràs pas de fum de candeles...¹¹⁴
 No n'hi ha pas cap perill...
 No quedarà ni l'apuntador.
 No s'hi pot entrar / arribar ni per mar ni per terra.¹¹⁵
 No sé pas de què t'hauria de venir / de què et ve.
 No te'n fotràs pas, d'aquesta!
 No tinguis pas por...
 Obriu la finestra, que surti / que passi!¹¹⁶
 On vas amb aquesta papa / cuca de llum?¹¹⁷
 On vas tan mal forjada? Algun dia et faran caritat! Sembles un
     ferroviari!
 Paga que és gata.¹¹⁸
 Parla menos que una bicicleta.
 Per aquí m'entra, per aquí em surt i per allà em fa tururut!
 Poguéis plorar amb els teus / seus ulls...
 Pots fer com els goits de Sant Elies, els haguessis guardat quan els
     tenies...
 Quan tu hi vas jo ja en torno.
 Quanta més pressa, menos.
 Què ha passat? Quin dimoni s'ha trencat el coll? Que s'ha fotut
     daltabaix de l'altar?¹¹⁹
 Que la saps llarga!
 Quina hora és? L'hora d'ahir a aquesta hora.
 S'ho pren com si fos medecina.
 Sant Antoni es va enamorar d'un porc...
 Se'n va de trompis.
 Sembla el rosari cantat.
 Semblava la batalla de Lepanto.
 Sempre paga bitllo-bitllo.

¹¹⁴ En advertiment a qui mostra una conducta arriscada, que pot tenir conseqüències violentes.

¹¹⁵ A una habitació mal endreçada.

¹¹⁶ En sentir una mentida evident o un fet increïble, se la fa fora de casa amb aquesta ironia.

¹¹⁷ Es diu a algú que treballa o llegeix amb insuficient il·luminació.

¹¹⁸ Aplicat a quan s'ha de fer una despesa impensada, inconvenient.

¹¹⁹ Ironia per a quan algú actua correctament en contra d'allò a què ens té acostumats.

Serà per a les ànimes del purgatori.¹²⁰
 Sí és veritat aniré a peu descalça a portar un ciri als Àngels.
 Si mai em perdo que no m'hi vinguin a buscar / no em vingueu a buscar
 aquí.
 Sí que la pujarem dreta, la paret!
 Sí, això et diuen...!
 Sí, ara ve quan li fan el mànec.
 Sí, ara, ara hi estava pensant!
 Sí, un germà que jo tenia.¹²¹
 T'ho pots fotre per corbata / barretina!
 Tant saps com sabies.
 Te'n pots fer una cataplasma al llombrigo.
 Tinguessis tant lloc al cel... / a l'infern...
 Tu deus sentir veus.
 Un bon vagar i una bona rectoria.¹²²
 Va ben guerxo.
 Va fotent vaques a muntanya.¹²³
 Veuràs el pa que s'hi dona.

LAMENTACIONS

Això costarà Poblet i Santes Creus!
 Això és la Passió i Mort.
 Això és molt entrincallat.
 Això és un menjadits.¹²⁴
 Això és un trist viure!
 Això no va ni amb rodes / No s'hi pot entrar ni amb rodes.
 Aquí caic, aquí m'aixeco.
 Casu'm Cristina puta!¹²⁵

¹²⁰ Referit a un objecte, eina, estri malaguanyat, que no es fa servir o que es menysprea.

¹²¹ Dit quan algú s'inventa històries.

¹²² En referència a qui porta o voldria portar una vida fàcil, indolent.

¹²³ Es diu a qui, en comptes de mocar-se, inspira ostensiblement les mucositats.

¹²⁴ En referència a una feina manual que requereix paciència i que no s'acaba mai.

¹²⁵ Referència a Maria Cristina d'Habsburg-Lorena, esposa d'Alfons XII i regent del tron d'Espanya.

Déu meu, com ens tornem!
 El burro ja renta...¹²⁶
 Em fa anar de gairell.
 Em fa fer unes virolles...
 Em ficaria en un forat d'aranyes.¹²⁷
 En aquest món només hi hem vingut a patir.
 Encara em pujaries a cavall.
 Encara fotrem pagesos.¹²⁸
 Ens fotran de mig a mig.
 Ens l'haurem de pintar a l'oli.
 Estic estarterida de fred.
 Et deus pensar que els cullo a l'hort, (els diners!).
 Fa una calor que empesta la terra / l'ànima.
 Has d'anar amb un dimoni a cada orella.¹²⁹
 Has pensat a fer (anar, comprar, mirar...)? No, pare...
 Ho engegaria tot a rodar / a passeig.
 Ho enviaran allà on es pon el sol.
 Ho necessito com el pa que menjo.
 I encara per la paga...¹³⁰
 Ja en tinc la pipa plena.
 Ja me'n faràs fer, d'etzigoris...
 Ja n'has hagut de fer un escampeig!
 Ja n'hi ha prou, d'aquest color!
 Ja no sé pas a quin sant recórrer.
 Ja pot baixar Déu i sa Mare, que res...!
 Ja us vindrà la vostra, ja!
 L'home més bo, penjat de l'arbre més alt de la Devesa.
 M'ajudaràs a caure!
 M'escoltes o és que passa un carro?
 M'ha posat el cap com un timbal.
 M'ha vingut a atracallar.
 Malaventurat!

¹²⁶ Queixa en veure que algú no té cura i s'embruta la roba.

¹²⁷ Faria qualsevol cosa per evitar una situació desagradable.

¹²⁸ Dit quan es tem no estar a punt o en disposició de fer una cosa, i que potser no sortirà bé.

¹²⁹ Has de vigilar molt perquè no t'enredin, perquè no se't passi res per alt.

¹³⁰ Equivalent a dir «i a sobre, això...», quan a un inconvenient se n'hi afegeix un altre.

N'estic fins al sagí.
 N'hi ha per fotre's de caps al rec.
 No és mai a taula!
 No penso pas anar a preu fet.
 No puc pas fer com Déu, que és a pertot.
 No sé per on girar-me.
 No se'n va ni posant l'escombra cap per avall.¹³¹
 No serveix / No en tinc ni per medecina.
 No tens temps de dir amén.
 No tinc delit de fer res.
 No tinc pas quatre mans!
 Poguéis ploure merda!¹³²
 Quanta blederia!
 Que és trist no veure-s'hi...
 Què he fet jo en aquest món?
 Quina anxovamenta! Sembla que coguin ous.
 Sembla que digui Llúcia.¹³³
 Sembla que els dimonis hi ballin.¹³⁴
 Sempre a casa encagonits...
 Sempre has d'estar amb l'ai al cor.
 Sempre s'ha d'anar a toc de pito.
 Sempre s'ha d'estar traient el fetge per la boca.
 Tant de bo a en Colom se li hagués enfonsat el barco quan va anar a
 Amèrica.¹³⁵
 Tinc aquest espignet ficat al cervell.
 Tu em vols matar a pessics! / Em cuidaràs a matar.
 Tu em vols matar i no saps com fer-ho...¹³⁶
 Vaig haver d'anar a més córrer.
 Vol fer-me ballar al so que no toca.

¹³¹ Es creia que posar l'escombra cap per avall feia marxar de casa els visitants carregosos, inoportuns.

¹³² Queixa pel mal temps, quan dura massa.

¹³³ Queixa quan algú no se l'escolta, no li para atenció.

¹³⁴ Quan s'acumulen els problemes, quan plou sobre mullat.

¹³⁵ Per expressar disgust contra algú que fuma, i en referència a l'origen americà del tabac.

¹³⁶ Per indicar indisposició a fer alguna cosa que es veu perillosa, arriscada.

REFRANYS I SENTÈNCIES

A la taula d'en Bernat qui no hi és no hi és comptat.
 A sants i minyons, no els prometis si no els dons.
 Advocats i procuradors, a l'infern de dos en dos.
 Això és posar l'arada / el carro davant dels bous.
 Al cul del sac trobaràs les engrunes.
 Amb els bojós, les cames a coll.
 Brams d'ase no arriben al cel.
 Brut i pollós, tan sols marit fos.
 Cada casa és un món.
 Cap geperut es veu el gep.
 Carlins i republicans que baixeu d'Osor, els carlins moren i els
     republicans no.
 De bojós, n'hi ha més a fora que a dins (del manicomi).
 De Llevant o de Ponent, de la dona sigues parent.
 De Mallorca, això diu la gent porca.
 De porc i de senyor se n'ha de venir de mena.
 De tard o de lluny, Corpus al juny.
 De vell no es passa.
 Déu sap perquè fa les coses.
 El foc té aturador, però l'aigua no.
 En Feiniques fa anys que és mort i en Feinasses encara corre.
 Fent i desfent n'aprèn l'aprenent.
 Gat fart, no caça.
 Hi ha ulls que s'enamoren de lleganyes.
 La carn fa carn i el vi fa sang.
 La guineu, quan no les pot haver, diu que són verdes.
 La netedat és mitja vida.
 La por guarda la vinya.
 Llops amb llops no es mosseguen.
 Mans que no doneu, què espereu?
 No es pot matar tot el que és gras.
 No es pot ser bo en aquest món.
 Només es pot ser vell per força.
 Nostre Senyor té un bastó que pica però no fa remor.
 On aniràs, bou, que no llauris?
 Oració del gat: «Déu ens guardi de portes tancades i dones ben
     endreçades».

Pagant, Sant Pere canta.
Per Nadal al foc i per Pasqua al joc.
Per Sant Miquel la migdiada se'n va al cel.
Pots canviar d'amo però no de lladre.
Qualsevol s'estigui a la presó per deutes...¹³⁷
Quan ens trobem bé, no sabem el que tenim.
Quan s'està de pega, hasta amb els collons s'ensopega.
Que cadascú es regeixi pel seu seny.
Qui de jove no treballa, de gran dorm a la palla.
Qui no arrisca no pisca.
Qui no bat al juliol, no bat quan vol.
Qui no té un all té una ceba.
Qui perd la nit perd el dia.
Qui té mossos i no els veu, es fa pobre i no s'ho creu.
Qui tingui seny que se'n valgui.
Quina culpa hi té el ventre si la fira és dolenta.
Sant Jaume ja ha destapat la carbassa.
Santa Llúcia de Costal, dotze dies per Nadal.
Si això és guerra, que no vingui mai la pau.
Si el cel cau, tots som a sota.
Toca ferro que passa un verro.¹³⁸

[Recepció de l'article: 3-5-2022]
[Acceptació de l'article: 25-5-2022]

¹³⁷ Dit, per contrast, quan es gaudeix d'una estona de comoditat, de bon menjar i bona bona companyia.

¹³⁸ Dit quan, en temps de la República, passava un capellà.

